

Opetus- ja kulttuuriministeriö

kirjaamo@stm.fi

copyright@minedu.fi

Viite: LAUSUNTOPYYNTÖ: Euroopan digitaalisia sisämarkkinoita koskeva strategia
(OKM 2015-00106) 13.5.2015

IPR University Centerin lausunto

Digitaalisten markkinoiden kehittyminen on EU:n ja erityisesti Suomen talouden kilpailukyvyn kannalta ensiarvoisen tärkeää. Tekijänoikeuslainsäädännöllä ei tulisi rakentaa tarpeettomia esteitä digitalisoitumisen tielle vaan pyrkiä edistämään Suomen kilpailukykyä niin EU:n sisämarkkinoilla kuin maailmanlaajuisesti edistämällä digitaalisia markkinoita. Teknologianeutraalisuuden periaate on tässä suhteessa tärkeä: tekijänoikeudellisen sääntelyn ei tulisi riippua siitä, millaista teknologiaa hyödyntäen teos saatetaan yleisön saataville tai sitä käytetään.

Tekijänoikeusjärjestelmä tarjoaa tekijälle vahvan aseman määrätä teoksensa käyttämisestä. Tekijällä on esimerkiksi yksinoikeus saattaa teoksensa yleisön saataville. Hän voi myös päättää olla saattamatta sitä yleisön saataville lainkaan tai valita, minkä yleisön saataville ja millä ehdoilla hän sen saattaa. Taloustieteellisesti ajatellen kysymys voi olla markkinoiden kannalta hyödyllisestä hintadifferentioinnista: eri asiakasryhmille teosta tarjotaan siihen hintaan, millä ne ovat sen valmiita ostamaan ja mikä parhaiten vastaa niiden käyttöä. Tätä ei pidä rajoittaa enempää kuin terve kilpailu edellyttää. Näin ollen se, levitetäänkö teosta uudelle yleisölle, tulisi olla tekijän päätettävissä.

Sen sijaan levittämisen rajoittaminen tekijänoikeuden perusteella vaihtoehtoisten teknologioiden tai sisämarkkinoiden maantieteellisten rajojen mukaisesti ilman, että samalla teosta levitetään uudelle yleisölle, on ongelmallista niin

teknologianeutraalisuuden kuin terveen kilpailunkin näkökulmasta. Toki on huomattava, että esimerkiksi television ja radion toimilupajärjestelmä ja maanpäälliset jakeluverkot edelleen noudattavat maantieteellisiä rajoja, vaikka digitalisoituminen yleisesti vähentää riippuvuutta maantieteellisistä paikoista sisällön jakelussa. Näin ollen rajojen poistaminen sisämarkkinoilta ei voi tapahtua pelkästään yhdellä oikeudenalalla (esimerkiksi tekijänoikeuslainsäädännössä), jos samalla rajat säilytetään toisella siihen vahvasti sidoksissa olevalla alalla (kuten toimilupajärjestelmässä), koska tällöin kilpailu voi vääristyä huomattavasti. Sen sijaan on kuviteltavissa tilanne, jossa sisämarkkinoiden maantieteelliset rajat poistetaan kokonaan niin tekijänoikeudessa, toimilupajärjestelmässä kuin muillakin oikeudenaloilla ja kilpailu tältä osin vapautetaan täydellisesti. Silloin esimerkiksi suomalainen tv-yhtiö voisi vapaasti toimia koko Euroopassa, mutta samalla altistuisi eurooppalaiselle kilpailulle kotimarkkinoillaan. Markkinoiden segmentointi ei tapahtuisi enää ensisijaisesti maantieteellisesti vaan vaikkapa erilaisten ylikansallisten kuluttajaryhmien mukaan. Tämä olisi suuri muutos niin kilpailutilanteen kuin esimerkiksi alan vakiintuneiden rahoitusjärjestelyiden suhteen eikä siihen pidä syöksyä tutkimatta vaikutuksia mahdollisimman hyvin etukäteen.

Ei ole etukäteen selvä, miten hyvin suomalaiset yritykset selviäisivät vapaammassa eurooppalaisessa kilpailussa, mutta voi toivoa, ettei esimerkiksi suomalaisten tv-yhtiöiden nykyinenkään liiketoiminta perustu pelkästään maantieteelliseen protektionismiin. Pidämme mahdollisena tällaista kaikkia oikeudenaloja koskevaa rajojen poistamista, jos sen vaikutukset pyritään etukäteen selvittämään, mutta pelkästään yhden osa-alan, kuten tekijänoikeuden muuttamisessa rajattomaksi näemme suuria ongelmia.

Tekijänoikeusjärjestelmään kuuluu olennaisena osana tekijän vahvaa yksinoikeutta tasapainottava rajoitussäännöstö. Sinällään erittäin tarpeelliseen rajoitussäännöstöön liittyy se ongelma, että rajoituksista on huomattavan paljon kansallisia säännöksiä, vaikka tekijänoikeusjärjestelmä kokonaisuudessaan on pitkälti harmonisoitu EU:ssa ja jopa kansainvälisesti. Digitalisoitumisen ja toimivien sisämarkkinoiden näkökulmasta on ongelmallista, että eri jäsenmaissa rajoitukset poikkeavat toisistaan. Toisaalta on huomattava, että näille eroille on kulttuurillisia ja historiallisia perusteita, joita ei voida sivuuttaa. Rajoituksia tulisikin pyrkiä yhdenmukaistamaan ja eroja poistamaan EU:n tasolla tunnustaen kuitenkin se, että osa eroista on tarpeellisia.

Lähtökohtaisesti lainsäädännön tulisi perustua mahdollisimman pitkälle yleisiin periaatteisiin ja sääntöihin ja tapauskohtaista sääntelyä tulisi välttää.

Tekijänoikeuslainsäädännössä tämä ei ole kovin hyvin onnistunut. Esimerkiksi professori Taina Pihlajarinne Helsingin yliopistosta on kiinnittänyt huomiota tekijänoikeuslainsäädäntömme kasuistisuuteen. Teknologian kehittyessä ja digitalisaation edetessä tämä myös johtaa väistämättä ongelmiin teknologianeutraalisuuden periaatteen kanssa. Jatkossa lainsäädäntöä tulisikin kehittää johdonmukaisempaan ja selkeämpään suuntaan eikä lisätä eri teoslajeja, teknologioita ja tilanteita koskevia erityissäännöksiä.

Helsingissä 22.5.2015

Niklas Bruun
johtaja, professori
IPR University Center

Olli Pitkänen
tutkimusjohtaja, dosentti
IPR University Center